

AZ ÚJ MAGYAR GONDOLKOZÁSMÓD KÖVETELMÉNYEI

VÉGRE ELJUTOTTUNK ODA, hogy általános követelménnyé vált: a magyarságnak meg kell újulnia. Kezdjük szívünkre venni Apáczai Cseri János ébresztő szavait: »Tehát ideje fölébredned, te álmos, te mámoros, te hályogos szemű magyar nép! Végre-végre ős álmodból ébredj föl, leheld ki magadból Bakhust, kinek mindig áldozol, szemeid homályát írral oszlasd el.« A megújulás ígéletének reményében már ma beszélünk arról az új magyarságról, amelynek tüneteit fiatalságunk egyik részének lelkeségében jelentkezni látjuk. Arra azonban még kevésbé jutottunk el, hogy az új magyar életnek legelső követelménye egy *új magyar gondolkozásmód*. A mozgalmak, az intézmények, az épületek, a kövek, bármilyen nagyszerűek és nagyszabásúak, még nem jelentenek új magyarságot. Új, és pedig folytonosan megújuló magyar gondolkozásmódra, s még ezt is megelőzőleg új lelkeségre és új szellemre van szükségünk, amely gondolkozásunkon átsugárzik. Ez a megújuló lelkeségből fakadó és új szellemiséget árasztó új gondolkozás tud csak olyan mozgalmakat és intézményeket, olyan monumentális alkotásokat és beszélő falakat életre hívni, amelyek nem pusztán magukban állanak, hanem élő, bizonyosságtévő vetületei lesznek egy megújulás útján járó népnek. És végül, *magyarnak* kell lennie ennek az új gondolkozásmódnak. Nem magyarosnak, hanem magyarnak. A dekoráció még nem tesz valamit magyarrá, de azzá teszi a belső alkat lelki szerkezetét. A magyar lélek belső alkatának szerkezeti vonásai kell, hogy kifejezésre jussanak a magyar gondolkozásmódban, de nemcsak az adottságokban, amelyek a magyar történet folyamán kibontakoztak, hanem azokban a követelményekben is, amelyek nem engedik meg a helytállást, a veszteglést, de tovább hajtanak a folytonos megújulás útján.

ANNAK A KORSZELLEMNEK, amelyben élünk, kétségtelenül legértékesebb jellemvonása, hogy egész értékrendszerünket a rögzített statikus helyzetből igyekszik átvinni a folytonos megújulás dinamikájába. Egész gondolkozásunk s ennek nyomában, világnézetünk az érték-eszméket igyekszik kiszabadítani a természeti kényszerűség fogalmából, hogy az értékeszmékben rejlő feszülő életet győzelemre segítse. Ez a folyamat ott kezdődött el, amikor a filozófia hatása alatt a természettudományi gondolkozás felismerte, hogy a világot és az életet meghatározó törvény-fogalom nem csupán makacsul helytálló és veszteglő ténytyszerűség kifejezője; nem csupán ontologikum, hanem normativum is, a világot és az életet szabályozó követelmény is. Kiderült, hogy a világ és az élet nem veszteglő hatalom, hanem szakadatlan kifejtésben élő dynamis. Így jutott a természettudományi gondolkozás, a filozófiai-ismeretkritikai szempontok által, a legtágabb értelemben vett biológiai gondol-

kozás magaslatára. Ennek a megállapításnak igazságát látjuk igazolva a kitűnő magyar gondolkozónak, Huzella Tivadarnak a biológiai gondolkozásában, valamint, különösen a gyakorlati nemzetnevelés terén, a mi kolozsvári tudósunknak, Gelei Józsefnek tanításaiban.

Mindezeket a szellemtörténeti és tudománytörténeti kérdéseket azonban nem kívánjuk tovább bontogatni, csupán jelezni kívántuk a korszellem sajátos és maradandó becsű geneziséből folyó változásokat. Ennek a dinamikus erejű korszellemnek megfelelően kell újból értelmeznünk minden olyan fogalmat, amely a magyar életre vonatkozik. A nietzschei szóval élve, át kell értékelnünk minden érték-eszmét, tehát át kell értékelnünk minden magyar fogalmat, amely a mi érték-rendszerünkbe tartozik. Amiképpen a nép fogalmunk nem maradhat többé a statikus szemléletű szociológia terén, sem a nemzet fogalmunk a pusztá politika síkjában, hanem át kell vinnünk azokat a bennük rejlő ethikai tartalomnál fogva, a szabályozó, a folytonos kifejlést sürgető ethika síkjába, úgy kell a magyar életet befolyásoló többi értékeket jelentő fogalmainkat is felfszabadítanunk, hogy a magyar élet éltető tényezőivé váljanak. A nép nem csak egy faji természeti adottság, hanem sajátos lelkiségben élő közösség; a nemzet nemcsak egy állam területén élő polgárok összessége, hanem a történet folyamán folyton kibontakozó eszmény-kép, amely szerint alakulnia kell a népnek, hogy sajátos lelkisége mind tisztábban bontakozzék ki. Sem az egyik, sem a másik nem fagyasztott fogalom, amelynek csak annyi beceje van, hogy azokkal mint fogalmakkal kifejezzük magunkat s mint fogalmakba behelyezzük mondanivalónkat, hanem élő valóságok, amelyeket tehát élniök kell azoknak, akik a magyar népközösségbe tartoznak és akik ugyanazt a magyar nemzet-képet látják maguk előtt ragyogni, amelyet mint jelenvaló élők maguk is folytonosan tisztítanak és nemesítenek. Az új magyar életnek és gondolkozásnak megfelelően nem engedhetjük meg, hogy magyar értékeket hordozó eszméink elraktározottassanak a pusztá históriai szemléletben, vagy nyelvünk szókincsében, hanem bennük kell élnünk azokban, hogy érvényt szerezzünk belső tartalmuknak és igazságuknak.

EZEKNEK A SZEMPONTOKNAK MEGFELELŐEN kell újból értékelnünk a *honfoglalás* fogalmát. A mult század alvajáró magyarjai különösen, de századunk magyarjainak tekintélyes része is, úgy tekint vissza erre a nagy történeti adatra, mint elvégzett történeti *tényre*, amely le van zárva, még legfeljebb csak helyre kell állítani a történeti határokat. Keveset törődünk vele, hogy a *honfoglalás tény-fogalmát ki kell emelnünk a história nagy temetőjéből s az élő magyarok naponként megújuló feladatává kell ten-nünk*. A hon nemcsak egy földterület, hanem egy nép lelkiségének kisugárzási helye; nemcsak egy élettér, hanem az a rendelt lakóhely, amelyben egy nép értékeket termel; nemcsak szántóföld, amelyen kenyeret arat, hanem amelybe lelki magvakat hint a lelki aratás számára. A folytontartó honfoglalást tehát elsősorban abban a spirituális értelemben kell vennünk, amely azt a végtelen, soha be-

nem fejezhető feladatot szabja a magyarság elé, hogy *a földet magyar szellemű honná* kell tenni, hogy ennek a földterületnek minden rögjén, ösvényén, hepehupáján, mezei útján, minden zegzugos helyén épült községén ragyogjon ki a magyar lelkiség kezemunkája, szellemi vetülete és erkölcsi nemessége. Nem a hivalkodó nacionalizmus különböző kifejezéseire gondolunk. Ebből épen eleget láttunk az elmúlt évtizedekben. Nem kívánjuk, hogy még a templomépítés szent kötelezettségét is egy elnyomó és gyűlölködő nacionalizmus szolgálatába állítsuk s még az olyan helyeket is tele tűzdeljük templomtornyokkal, amelyekhez semmi köze nincs a léleknek s ahol azok csak az üres imperiálizmusnak lehetnek a kifejezései, – hanem azt követeljük, hogy a folytonos honfoglalás komoly jelei tünetkezzenek minden talpalatnyi helyen, hogy kitűnjék, ebben a honban nem egy erőszakkal uralkodó nép, hanem a szellem nemességét sugárzó, tehát valóban »úri természetű« nép az úr.

Az új magyar gondolkozásnak az a további nagy követelménye, hogy a folytonosan és naponként megújuló honfoglalás cselekvő alanya az egész magyarság kell, hogy legyen. Nemcsak az államhatalom, hanem elsősorban az államhatalomnak is alapul szolgáló egyetemes magyarság. A kisebbségi sorsot átélt erdélyi magyar ember a visszatérés után különös megütközéssel fogadta azt a gondolkozásmódot, amely mindent az államhatalomtól vár, de ő maga is hamarosan ennek a lelkületnek a hatása alá került.

A folytonos honfoglalásnak igazi magyar közösségi munkának kell lennie. Ennek azonban az a nagy feltétele, hogy tanuljuk meg és gyakoroljuk *a felelősség-vállalást*. Lehet, hogy ma ennek súlyos tárgyi akadályai vannak. A kormányzás minden kezdeményezést a kezébe vesz, egyenesen kisajátít, a közigazgatás pedig arra van berendezkedve, hogy a fokozatos felelősség elvét úgy magyarázza, hogy minden felelősséget tovább vet. Indoka ennek a borzalmas méretű világháború. Azonban még ezek között a korlátok között is, az új gondolkozásmód megköveteli, hogy minden magyar leleményes és alázatos legyen, hogy a szűkre szabott területeken vállaljon annyi és olyan felelősséget, amely lehetségessé teszi számára a folyamatos honfoglalásban való részvételt. Szeretni és szolgálni még a totális értelmű etatizmus korában is lehet. Lehet szeretni azt a falut vagy várost, amelyben élünk, lehet szolgálni azt a népet, amelynek közösségébe tartozunk. A földet szeretni pedig azt jelenti, hogy nem hagyni árván és éktelenül; nem nézni el, hogy annyi és annyi magyar föld, vízmosásos hegyoldal heverjen fátlanul, romoljon és pusztuljon évről-évre. Ha egy-egy község határában, évről-évre minden magyar ember csak egyetlen akácfát ültetne, egy szemtelen akácfát egy-egy pusztá hegyoldalba, milyen mássá válnék annak a falunak határa, mennyire kiderülne annak az ábrázata s mennyi új áldás fakadna annak a nyomában. Nem is szólunk arról, hogy mit jelentene, ha annyi elhagyott szőlőhegyen egy-egy szilvafát ültetnénk. Tudjuk, hogy nagyon is kitaposott úton járunk s elcsépelt igazságot mondunk, de valahol itt, nagyon is itt az elején, de itt kezdődik el a naponként megismétlődő honfoglalás s itt kezdődik el az új magyar gondolkozásmód. Még azt sem mondhatjuk kifogásul,

hogya az állami mindenhatóság korlátozása áll útunkban, hiszen éppen az jön ezerféle módon a segítségünkre. Hát azt szabad elnéznie egy-egy községnek, annyi faluvezetőnek, hogy az ékes szép magyar címer olyan nagyon szomorúképű ház falán hirdesse, hogy ott van a magyar állami iskola, vagy az egyházi népiskola, vagy a község-háza? Sem az államhatalom, sem a hatósági, sem az általunk támogatott társadalmi alakulatok nem állanak az útunkba, hogy szeressük a mi földünket, hogy az honná váljék s szolgáljuk a mi népünket, hogy az közösséggé emelkedjék.

AZ ÚJ MAGYAR GONDOLKOZÁSMÓD ott kezdődik: tudjunk lemondani arról, hogy csak hősi pózba vágjuk magunkat s csak országos ügyekkel akarjunk foglalkozni. A nagy történeti honfoglalás is lépésről-lépésre haladt, mennyivel inkább úgy kell haladnia annak a meg nem szűnő belső honfoglalásnak, amelyben részt kell vennie minden magyarnak, minden napon. Az új magyar gondolkozásnak megfelelő magyar típust abban a gazdában, lelkészben, tanítóban, vagy bármilyen hivatást betöltő magyarban látjuk, aki helyt tud állani ott, ahol van, cselekvő munkát vállal ott, ahol él, azok között a körülmények között, amelyek között szenved a kicsinyesség, a tudatlanság és a rosszindulat gáncsvetései miatt. Addig az új magyar élet meg nem születik, míg ki nem vész sorainkból nemcsak a mindenáron vezérkedni akaró magyar, hanem a folytonosan csak a körülményeket hánytorgató magyar is. Ez a két átkos típus a rákfeneje a magyar életnek s így főbenjáró akadályozója az új magyar gondolkozásmód hódításának.

Ez az itt értelmezett új gondolkozásmód magában foglalja a helyesen értelmezett lokálpatriotizmus helyreállítását. Ennek a szónak az általánosan használt értelme a szűklátókörű hazafiságot jelenti, de jelentse ezután a helyhez kötött hazafiságot. Azt a hazafiságot, amely nem hagyja el hűtlenül ősi örökségét, csak azért, hogy könnyebben és jobban boldoguljon, nem tagadja meg a helyi feladatokat és szolgáltatásokat, csak azért, hogy jobban érvényesüljön, és nem hagyja üresen romladozni az ősi házat, csak azért, mert nem nyújt már elég kényelmet. Csodálkozhatunk-e azon, hogy a középbirtokosok város után áhítozó példáját követi a kisbirtokos is, sőt a falusi napszámos is s mindenik kikivánczik abból az életformából, amelyben egyedül élhet gyökeres magyar életet? Ez a nomádizáló sereg mérhetetlen veszedelmet jelent az egész magyar életre és jövődre nézve. Ezt a karavánt csak az új magyar gondolkozásmód térítheti vissza az egyéni és közösségi romlás útjáról.

Tudjuk, hogy ennek a kérdésnek vannak olyan gazdaság- és földbirtok-politikai okai is, amelyek döntőleg szólanak bele abba, de azt is tudjuk, hogy ha nem szakítunk egyszer már véglegesen azzal a gazdasági materializmussal, amely az új gondolkozásmód szellemi forradalmának útjába áll, sohsem fogjuk tudni a gazdaság- és földbirtok-politikai kérdéseket sem megoldani. Minden nagy külső változás kis belső változással kezdődik s minden nagy reformnak belső lelki reformmal kell kezdődnie. S tegyük hozzá, hogy amint minden igazi örömmel az önmegtartóztatás a forrása, úgy min-

den nagy nemzeti-társadalmi eseménynek az egyéni belső önmegtagadás a feltétele.

A HONFOGLALÁS FOGALMÁNAK a história nagy temetőjéből való felszabadítása után következik a honvédelem fogalmának a felszabadítása. A honvédelem nemcsak katonai feladat, hanem egyetemes magyar feladat, és nemcsak a háború idejére vonatkozó kötelezettség, hanem folytonos, minden napra szóló erkölcsi kötelezettség. Itt ismét a mi erdélyi filozófusunkra, Apáczai Cseri Jánosra hivatkozunk: »Azért mi mások példájára nem látjuk be, hogy a béke megtartásának, vagy visszaszerzésének, a háború dicsően folytatásának vagy bevégzésének egyetlen módja az, ha otthon az államban tanult férfiak nagy számmal léteznek. Mert keveset ér az országon kívül a fegyver, ha odahaza nincs bölcsesség – mondja Cicero.« Apáczai szelleme szerint értelmezzük ezt a gondolatot, ha azt mondjuk, hogy »tanult férfiakon« mi a művelt lelkű magyarokat értjük, és ha azt valljuk, hogy az ő megállapítása igaz nemcsak a háború idejében, hanem a béke napjaiban is.

A honvédelem a határok védelme, de nemcsak a határok mentén, hanem a határokon belül is, hogy a honvédők egymásmögé helyezett sűrű gyűrűje a hon szívéből a határokig és a határoktól a központig rajozzék. A határokon figyelők nem állhatnak magukban, árván, hanem az egymásután sorakozó seregek ereje, szeretete, hűsége és becsülete hullámozzék a határoktól a határokig – s épen napjainkban pedig, a határokon messze túl harcolóktól vissza a legbelsőbb és legszűkebb övig és onnan vissza a Volgáig. Ma különösképpen az a honvédelmi kötelezettsége minden magyarnak, hogy feszült figyelemmel őrködjék ott, azon a fronton, ahol áll, hogy senkinek a türelme, az áldozatossága, az önmegtagadása ki ne merüljön, s a társadalmi igazságosság mérlegét senki meg ne billentse.

A honvédelem azonban nemcsak háborus kötelezettség, hanem minden időre szóló nagy lelkiismereti parancs, mert a béke nem csupán az ellenséges támadások távoltartásában van, hanem a lelkek belső egységében és a nemzeti egyetértésben rejlik. A honvédelem kötelezettsége tehát az új magyar gondolkozásmódnak megfelelően abban van, hogy szakadatlanul őrködjünk afelett, hogy a magyar becsület és hűség tisztán ragyogjon a hon felett, tehát szakadatlanul védelmezzük a magyar lelkiséget mindenféle ellenséges lelki ragálytól. Fegyver tehát nemcsak a puská és az ágyú, hanem fegyver a hit, a jó erkölcs, a nemzeti hűség és fegyelem, a tudomány és a művészet, és a nemes szellemiség annyi, fel nem sorolható nagy adománya. Ezeket mind használnunk kell; minél számossabbaknak, és végül minden magyarnak kezébe kell adnunk, hogy ezekkel a szellemi fegyverekkel is felfegyverkezetten állandó mozgósításban tartsuk az egész nemzetet. Nem egy frontra, vagy kettőre, vagy háromra van szükségünk, hanem fronttá kell váljék minden talpalatnyi magyar föld és minden magyar szív és minden magyar elme. Így lép ki rögzített, vagy fagyasztott statikus helyzetéből a honfoglalás és a honvédelem fogalma s válik a magyar élet dinamikus tényezőjévé.

HÁTRA VAN MÉG GONDOLATMENETÜNKBEN magának a *honnak*, vagy a hazának a fogalma, amelyet hasonlóképpen kell felszabadítanunk történelmi-jogi kötöttségéből. Ha a honfoglalás és a honvédelem folytonos követelmény, az új magyar gondolkozásmódban a hon sem tekinthető kész adottságnak, hanem folytonos feladatnak, amelyet az erkölcsi törvény követelményeként állít elénk. A hon fogalma, már csak logikailag is, egységet fejez ki, még inkább etikailag kell egységgé válnia. Azoknak, akik a honfoglalás folytonos aktusában élnek, és azoknak, akik beletartoznak a honvédelem meg nem szűnő lelki hadjáratába, szüntelenül azon kell dolgozniuk, hogy a *honegység* mindinkább hiánytalan egésszé váljék.

A folytonos honfoglalásnak és honvédelemnek tehát a végső örök célja a honegység, melyet mint áldozati ajándékot kell minden napon bemutatnunk az Istennek, aki beleteremtett abba a nyelvközösségbe és abba a népközösségbe, amelynek neve: magyar. A magyar név, a magyar lelkiesség és szellemiség mint acélgyűrű kell, hogy átfogjon minden magyart ugyanazon Istentől rendelt földterületen. Csak ebben az emelkedett légkörben és ebben a nemes szándékban válik ez a földterület honná, amelyben az egyéni sajátosságok nem bosszantják és mérgezik egymás életét, hanem a szeretetben fundált tisztelet illatával kölcsönösen ihletik és éltetik egymást. Aki hisz, az nem kételkedik ebben, és aki nem kételkedik, az már elindult a honegység szolgálatában.

Amilyen mértékben nő, és folyton növekszik, szervesen kifelé és befelé a honegység s válik mindinkább nagy magyar lelki egységgé, olyan mértékben nő tovább a magyarság európai súlya; nemcsak politikai, hanem a minőségi súlya. Európaiságunk nem valamely kultúrpolitikai program útján valósul meg, hanem sajátos lelki egységünk szakadatlan tovább építésének útján. Minél több sajátosan magyar minőségi értéket alkotunk, annál több kapcsolatot és súlyt nyerünk az európai élet nagy szellemi összefüggésében. Nemcsak a mai korszellemben, amely csak a nagy és tömör lelki egységeknek kedvez, de bármilyen korszellemben is, még a magános lángelmék is csak nagy és tömör szellemű nemzeti egységen át érvényesülnek. Az ilyen minőségű egység pedig csak a teljes honegységben virágozhat ki és hozhat ékes gyümölcsöket.

Ezek az új magyar gondolkozásmód alapvető követelményei.

TAVASZY SÁNDOR